

STRÖMS
SOCKENARKIV

2

*Sammanfattning
av insamlade uppgifter
år 1945*

STRÖMS
SOCKENARKIV

2

*Sammanfattning
av insamlade uppgifter
år 1945*

Ströms kommunalfullmäktige beslöt den 27 december 1944 att upprätta ett sockenarkiv. Uppslaget kom från kommunalnämnden, och ingenjör Elias V. Johansson hade där väckt frågan. Jämte förslagsställaren invaldes i redaktionskommittén rektor Alfred Mattesson. Genom ombud i byarna skola insamlas uppgifter om och beskrivningar av händelser, som under året där timat. Kommittén skall arkivera de inkomna redogörelserna, som i en framtid beräknas skola få betydelse för lokalhistorisk forskning. När det så anses lämpligt, skall ett kort sammandrag införas i den från trycket utgivna årsberättelsen över kommunalförvaltningen. Var och en vet, vilket intresse man har för en samtida skildring, när den läses efter många år, och hur värdefulla sådana redogörelser äro. Det som nu kan tyckas oväsentligt och onödigt att nämna, får ett helt annat värde efter årtionden. Vi behöva bara tänka på vilken skillnad det är att läsa dagens tidning, där bara vissa för dagen aktuella nyheter intressera eller ett 50 år gammalt blad, där allt väcker uppmärksamhet, trycket, utstyrseln, personalia, annonser och notiser. En sak som tidningspressen beaktat, då den intager sammandrag ur tidningen för 50 eller 40 år sedan.

Den 1 februari 1945 hade kommittén utsett byombud och sänt dem en promemoria. I denna framhålles att krönikan är avsedd för kommande släkten, människor, som leva och bo här om 100 år, att det är bättre att taga med för mycket än för litet och att det är av vikt, att uppgifterna äro korrekta och sanningsenliga. Tidningsartiklar, som beröra byarna, må gärna medtagas. Dock böra eventuella felaktigheter i dessa påpekas. Viktigt är att anteckningarna göras snarast möjligt. Genom att uppskjuta nedskrivandet förlorar man greppet om ämnet och sakligheten äventyras. I promemorian uppräknas exempel på de områden anteckningarna böra beröra. Här nämnas bl. a. skolan, samfärdseln, gårdarna, jordbruket, skogsbruket, jakt och fiske, väderleken, föräningsväsende och byns äldsta invånare. Vidare besök av framstående personer, viktiga beslut av statliga och kommunala myndigheter, som direkt inverka på byns levnadsförhållanden och även ärenden, som behandlas på bystämmorna. En del av de uppräknade frågorna behöva endast beröras, när förändringar ske.

Första gången byombuden inlämna sina redogörelser kunna

naturligtvis inte endast årets iakttagelser och händelser medtagas. Man måste naturligtvis gå tillbaka i tiden. Många ha lämnat värdefulla uppgifter om byarnas tillkomst, utveckling och historia. Det behöver väl inte särskilt påpekas, att sådana uppgifter alltid äro välkomna. Mycket som eljest skulle bortglömmas kan på det sättet bevaras till eftervärlden.

Vid sidan om dessa årliga byberättelser, som få ett framtida värde för forskningar inom Ströms historia, har Ströms hembygdsförening påbörjat ett historiskt verk, som fått titeln Strömsboken och som utges häftesvis med början 1944. I denna behandlas de enskilda byarnas uppkomst och historia och deras befolkning från äldsta tider till våra dagar. Sedan byarnas historia skildrats, skall utarbetas en sammanfattande sockenhistoria. Dessa arbeten komma att på ett utmärkt sätt knyta tillsammans forna tider med nutiden. Strömsboken behandlar det förflutna och sockenarkivet huvudsakligen det nuvarande, och det hela sammansmälter till en värdefull källa att ösa ur för kommande hembygds- och släktforskare inom Ström. Sådana lokalhistoriska arbeten kunna också få betydelse för framtidens historieskrivare. Det är kommitténs varma önskan och förhoppning, att det må bli så.

Nu är det inte meningen att här försöka lämna någon utförlig redogörelse för årets händelser. Det blir bara några axplock.

Skolväsendets utveckling har under flera år lidit av det minskade barnantalet, statsmaktens besparingsåtgärder, rationalisering och centralisering. På en del håll ha skolor indragits och ersatts med skolskjutsar. På andra håll ha på grund av minskat barnantal sämre skolformer införts. Här ett citat från Risede: "Innevarande vinter är första vintern, som Risede skola varit definitivt indragen och byn har därmed blivit berövad en viss kulturhård. I anledning av den långa skoltiden, barnen ha bara en helledig månad på året, ha dessa, när de gått ut skolan på visst sätt ryckts från hemmet och familjen. Den allmänna meningen inom byn är, att åtgärden är av ondo." Så långt meddelaren. När nu barnantalet visat tendens till ökning, böra indragningar och inskränkningar av ovan angivet slag falla bort.

Kommunikationerna ha ej förbättrats under året i någon nämnvärd grad. Inskränkning i busstrafiken har kännetecknat de senare åren. Allt en följd av brist på drivmedel och gummiringar.

Bonäset har på det sättet blivit utan bussförbindelse med Strömsund. Äspnäs har väg men ingen ordnad förbindelse. Byarna Långåsen—Hösjön—Hösjöberg och Trångåsen sakna väg. Svaningen är ej heller lyckligt lottat i det avseendet. Byggandet av landsväg till Risede fortskred så att första bilen kunde köra till byn i november 1944. Kungl. vattenfallsstyrelsen började under augusti 1945 bygga en materialväg till Svanselse och Hovde.

Den nådde Svansele den 23 okt. och Hovde den 12 november. Den 13 december 1945 gick första bilen till Hovde. Svansele och Trångåsen ha ej någon telefonförbindelse.

Skörden av hö, korn och havre betecknas i allmänhet som medelgod. Potatisskörden har blivit synnerligen god i förhållande till 1944, som var ett dåligt potatisår. Bärskörden var under medelmåttan och hjortronen betecknas på flera ställen som obefintliga. Lingonen voro 1945 särskilt stora och fina. Ett äppelträd på Fridsbergs barnhem i Hillsand gav åtta stora, vackra äpplen. Växten försenades genom den kalla försommaren. Efter en regnig midsommartid blev det varmt och det växte bra. Höskörden förstördes på en del platser av ihållande regn.

Vintern 1944/45 var mycket snörik och på hösten föll så mycket snö på ofrusen mark, att denna förblev ofrusen hela vintern. Detta har försvårat allt skogsarbete. Man har mest varit sysselsatt med vedavverkning och huggning av 1 m³ kastved ha betalats med 4: — kr.

Tillgången på skogsfågel och hare har varit dålig, men det har funnits gott om rävar, som ökat på bekostnad av fågel och hare. Ett jaktlag i Åspnäs sköt på mycket kort tid 13 rävar. Inom kommunen förekomma älgar, björnar, vargar, lodjur, mårddar, järvar, uttrar, hermeliner, minkar, grävlingar och bävvar. De sistnämnda i Malmån, Stamselviken och i Djuptjärn och Svartjärn på Vågdalsskogen. I Vedjeön dödades i april en järvhona med tre ungar. Fisket betecknas i allmänhet som dåligt. I Långåsen har fångats en gädda på 8,5 kg. och i Sågbäcken i Hillsand ha några pojkar funnit nejonöga. Det är endast i Fångsjön, som fisket varit lönande. Det är huvudsakligen sik, som fångats där för det mesta på nät. Även utter och långrev ha använts.

Uppgifterna om årets väderleksförhållanden äro som sig bör goda. Mest utförliga uppgifter från Bonäset, Klövsand och Strömsund. Att vintern varit snörik och utan tjäle är redan nämnt. Den 2 februari var årets kallaste dag. Uppgifterna om temperaturen växla mellan —33° och —42°. En hisklig snöstorm rasade den 1 och 2 mars. Sommarens varmaste dag den 17 juli. Från Strömsund är det antecknat följande vårtecken: Staren kom den 27 mars, sädesärlan den 12 april, tranan den 4 maj och svalan den 18 maj. Göken hördes den 23 maj. Hästhovsörten plockades den 24 mars, sälgen blommade den 2 maj och häggen den 5 juni. I Bonäset började nattvakan sjunga den 2 maj.

För Ströms kommun var natten mellan den 2 och 3 februari ödesdiger. Ströms kommunalhus nedbrann till grunden. Stark köld rådde. Byggnaden hade uppförts av Ströms Trävaru AB år 1912 närmast för att bereda bostad åt revirförvaltaren. Byggnaden var 27,5x13,5 m² och hade 3 1/2 våningar. Den inrymde arbetsförmedlingen, kommunalkontoret samt två bostadslägen-

heter, som hyrdes av provinsialläkaren John Bellander och distriktsveterinären A. Malmqvist. En stor del av deras bohag brann upp. På den brända tomten har uppförts ett nytt kommunalt bostadshus med mottagning och bostad för provinsialläkaren. Då doktor John Bellander genom branden förlorade sin bostad och mottagning måste han flytta in i Tingshuset och bo och arbeta under synnerligen svåra förhållanden. Han sökte därför ett annat distrikt och erhöll transport till Grums. Till hans efterträdare utnämndes doktor Harald Weijdegård.

I Strömsund firades Barnens dag i strålande solsken den 3—5 augusti. Bland attraktionerna nämna vi särskilt det av fröken Elise Svensson anordnade ståtliga bröllopståget i gammal stil. Operasångaren Conny Söderström gav en uppskattad konsert och musik utfördes av Gävle gossorkester. På idrottsplatsen höll överlärare P. W. Tuveland högtidstalet.

Den 16 april 1945 avled församlingens kyrkoherde Gunnar Löfvenmark. Han hade verkat i Ströms församling sedan 1916 och såsom kyrkoherde sedan 1922 och var allmänt aktad och avhållen av alla församlingsbor. Till hans efterträdare valdes den 22 september kyrkoherde Gunnar Berg i Duved, Åre socken.

Sedan överlärare P. W. Tuveland fr. o. m. den 1 januari 1945 tillträtt överlärartjänsten i Östersund har folkskolläraren Stig Lander valts till hans efterträdare. Småskollärarinnorna Märta Eijde och Emma Lögdberg avgingo med pension med utgången av läsåret 1944/45. De ha verkat inom kommunen i över 40 år.

Byombuden ha också lämnat meddelanden om de äldsta inom byn. Vi återge här dessa uppgifter. I Alavattnet Kristina Vikström, född 12/4 1856, i Bonäset fru Maria Ersson, f. Lund, född 26/10 1861, och bröderna Anders och Sven Svensson, födda 4/6 1860 och 1/8 1862, i Hillsand änkefru Sara Kajsa Larsson, född 2/6 1853, i Klövsand änkefru Anna Stina Göransson, född 22/2 1854, i Kärrnäset arrendator Mattias Karlsson, född 12/5 1862, i Långåsen änkefru Ingeborg Jönsson, född 30/1 1850, i Näsvisken och Näset änkefru Sofia Emilia (Emma) Nyman, f. Lindberg från Lovisa stad i Finland, född 12/11 1853, änkefru Lucia Nilsson, f. Olofsson från Gisselås, född 18/11 1858, f. skogsinspektorn Mattias Nordin från Fjällsjö, född 25/1 1859, i Renålandet f. d. hemmansägaren Nils Mårtensson, född 25/3 1866, i Risede Jonas Abrahamsson, född 21/2 1862, i Stamsele änkefru Märta Jönsson, född 29/6 1866 och änkefru Karin Sköld, född 22/4 1865, i Strand födorådstagaren Erik Engqvist, född 23/5 1862, i Svaningen Ingeborg Andersson, född 24/6 1856 och brodern Anders Andersson, född 25/8 1865, i Trångåsen Olof Olofsson, född 16/8 1876, i Svanssele Jöns Daniel Svensson, född 5/11 1883, i Hovde Olof Jönsson, född 3/6 1867, i Tullingsås Brita Eriksson, född 25/11 1855, i Ulriksfors Anna Brask, född

22/8 1857, i Vedjeön Karl Andersson (Kalle smé), född 12/12 1858, i Älghallen Brita Kristina Jönsson, f. Olofsdotter, född 28/3 1858, i Äspnäs änkefru Märিত Andersson, f. Karlsdotter, född 9/4 1859, i Öjarn änkefru Elisabet Olsson från Lakavattnet i Laxsjö, född 10/12 1855, i Öhn änkefru Kerstin Rosenberg, född 27/6 1847, i Strömsund änkefru Anna Maria Lohman, f. Persson, född 1/8 1851, änkefru Brita Kristina Karlström, född 9/11 1860, f. kronojägaren Per Ström, född 12/2 1864 och f. maskinföraren Axel Viktor Wihlborg, född 24/1 1866. De tre äldsta äro således Kerstin Rosenberg i Öhn 99 år, Ingeborg Jönsson i Långåsen 96 år och Anna Maria Lohman i Strömsund snart 95 år.

Från en del byombud ha vi ej trots påstötning erhållit några uppgifter. Detta är beklagligt, då dessa byar därigenom ej komma med i sockenkrönikan samtidigt med de andra. Vi hoppas, att dessa byombud ej försumma att lämna in sina redogörelser för 1946.

Till alla dem som lämnat sina anteckningar tacka vi för deras arbete och vi hoppas, att de ej må förtröttas utan fortsätta med sitt arbete även under 1946 och kommande år.

Strömsund i maj 1946.

ELIAS V. JOHANSSON.

ALFRED MATTESSON.